

ECONOMIES' HORIZONS

Економічні горизонти

DOI: doi.org/10.31499/2616-5236
 Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>

ISSN
2522-9273
 (print)
2616-5236
 (online)

UDC: 338.48:711.455:502.131.1

JEL Classification L83, Q01, R11, F63, O18

DOI: [10.31499/2616-5236.2\(35\).2026.362145](https://doi.org/10.31499/2616-5236.2(35).2026.362145)

Received 22.04.2026
 Accepted 19.05.2026
 Published 26.05.2026

Halyna Omelchenko, State Biotechnological University

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Tourism

Liliya Kharchevnikova, State Biotechnological University

Candidate of Economic Sciences Associate Professor, Associate Professor of Tourism Department

Volodymyr Merchanskyi, State Biotechnological University

Candidate of Economic Sciences Associate Professor, Associate Professor of Tourism Department

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА АЗІЙСЬКИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ: УРОКИ СТАЛОСТІ

EUROPEAN AND ASIAN EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF RECREATIONAL COMPLEXES IN THE INTERNATIONAL TOURISM SYSTEM: LESSONS OF SUSTAINABILITY

Анотація: Актуальність дослідження зумовлена потребою переосмислення управління туристичними територіями в умовах глобалізації, зростання потоків і антропогенного навантаження. Рекреаційні комплекси розглядаються як ключові елементи конкурентоспроможних дестинацій. Мета – виявити особливості європейських і азійських моделей, здійснити їх порівняльний аналіз та визначити універсальні підходи сталого розвитку. Використано системний і порівняльний методи. Встановлено відмінності моделей і спільну орієнтацію на сталість, інновації та участь громад.

Abstract: The relevance of the study is driven by the need to rethink approaches to managing tourist territories in the context of globalization challenges, increasing tourist flows, and growing anthropogenic pressure on natural and cultural resources. In modern conditions, recreational complexes serve as key elements in shaping competitive tourist destinations and require the implementation of effective sustainable development models. The subject of the study is the processes of formation, functioning, and development of recreational complexes in Europe and Asia, as well as the mechanisms for ensuring their

sustainability and competitiveness in the global tourism environment. The aim of the research is to identify the features of European and Asian models of recreational complex development, conduct a comparative analysis, and formulate universal sustainability lessons for international application. The research methodology is based on a systemic approach, methods of comparative analysis, generalization, structural-functional analysis, and logical modeling, which made it possible to study recreational complexes as integrated territorial-economic systems.

The results of the study show that the European model is characterized by a high level of institutionalization, strategic planning, and environmental regulation, while the Asian model is distinguished by adaptability, dynamism, and a combination of traditional and innovative approaches.. Common features were identified, including a focus on the principles of sustainable development, the involvement of local communities, and the introduction of innovations, as well as differences due to socio-economic and cultural factors.

The results can be used in developing strategies for tourist territories, shaping public policy, and managing recreational complexes. It is proven that effective development is possible only through the integration of environmental, social, and economic components, strategic planning, community participation, and diversification of the tourism product.

Keywords: *international tourism, recreational complexes, sustainable tourism development, tourist destinations, European experience, Asian experience, tourism management, competitiveness of tourist territories*

Ключові слова: *міжнародний туризм, рекреаційні комплекси, сталий розвиток туризму, туристичні дестинації, європейський досвід, азійський досвід, управління туризмом, конкурентоспроможність туристичних територій*

Постановка проблеми

Міжнародний туризм у XXI столітті розвивається в умовах посилення глобалізаційних процесів, зростання мобільності населення та підвищення вимог до якості туристичного середовища. Водночас галузь стикається з низкою викликів, зокрема надмірним антропогенним навантаженням, деградацією природних і культурних ресурсів, соціальними дисбалансами та наслідками глобальних криз. У цьому контексті особливої актуальності набуває концепція сталого розвитку туризму, що передбачає збалансовану інтеграцію

економічних, соціальних і екологічних компонентів. Ключову роль у її реалізації відіграють рекреаційні комплекси як інтегровані територіально-функціональні системи, що формують основу туристичної привабливості дестинацій.

Проблема дослідження полягає в узагальненні та систематизації міжнародного досвіду розвитку рекреаційних комплексів, зокрема європейських і азійських моделей, з метою виявлення ефективних практик забезпечення їх сталості та конкурентоспроможності.

Аналіз досліджень і публікацій Проблематика розвитку рекреаційних комплексів у системі міжнародного туризму та забезпечення їх сталості є предметом активних наукових досліджень як у світовій, так і в українській науковій думці. Вітчизняні науковці сформуваали вагомий теоретико-методологічний базис для дослідження туристично-рекреаційних систем, їх просторової організації, економічної ефективності та екологічної збалансованості.

Проблеми сталого розвитку туризму ґрунтовно висвітлено у працях Т. І. Ткаченко, яка розглядає сталий туризм як систему збалансованого використання природних, соціальних та економічних ресурсів і пропонує методичні підходи до оцінювання туристично-рекреаційного потенціалу територій [1]. Екологічні аспекти функціонування рекреаційних систем досліджуються у працях Г. Ш. Уварової, яка обґрунтовує необхідність впровадження принципів раціонального природокористування та екологізації туристичної діяльності [2].

Сучасні дослідження також акцентують увагу на трансформації рекреаційних комплексів у контексті глобальних викликів. Зокрема, А. Матвієнко підкреслює важливість інтеграції інноваційних технологій, цифровізації та принципів сталого розвитку у процес управління туристичними територіями [3].

Крім того, сучасні наукові роботи акцентують увагу на

розвитку екотуризму як складової сталого розвитку. Дослідження українських авторів (Токарева, В., Горюнова, К.) підтверджують, що екотуризм виступає важливим інструментом збереження природних екосистем та підвищення конкурентоспроможності туристичних територій [4].

Важливий внесок у дослідження ролі туристично-рекреаційних ресурсів у розвитку міжнародного туризму здійснено у роботі Кізюн А. Г., де міжнародний туризм розглядається як відкрита соціально-економічна система, що функціонує у взаємозв'язку з глобальним ринком послуг та соціально-економічними процесами. Автор обґрунтовує, що ефективність використання туристично-рекреаційних ресурсів є ключовим чинником розвитку міжнародного туризму та формування конкурентоспроможності туристичних дестинацій [5]. Водночас дослідження має узагальнюючий характер і не розкриває регіональних особливостей розвитку рекреаційних комплексів, що зумовлює необхідність подальших досліджень у напрямі порівняльного аналізу європейських та азійських моделей сталого туризму.

Метою статті є порівняльний аналіз європейського та азійського досвіду розвитку рекреаційних комплексів у контексті сталого розвитку.

Основний матеріал дослідження Рекреаційні комплекси є інтегрованими системами, що поєднують природні ресурси, інфраструктуру, послуги та

управлінські механізми, формуючи конкурентоспроможний туристичний продукт. Вони визначають туристичну привабливість дестинацій, впливають на туристичні потоки, економічну ефективність і екологічну збалансованість розвитку територій.

Європейські та азійські країни демонструють різні підходи до розвитку рекреаційних комплексів, що зумовлено відмінностями в соціально-економічних умовах, культурних традиціях, моделях управління та ступені державного регулювання туристичної діяльності.

Європейські країни характеризуються високим рівнем інституціоналізації, стратегічного планування та екологічного регулювання розвитку рекреаційних комплексів. Ці процеси інтегровані у політику сталого розвитку туризму Європейського Союзу, що передбачає реалізацію програм підтримки сталості та резильєнтності туристичних дестинацій [6].

Функціонування рекреаційних комплексів у Європі базується на кооперації держави, бізнесу та громад. Важливим елементом є впровадження концепції екомобільності, що передбачає використання екологічно безпечних транспортних рішень [7]. Показовим прикладом є ініціатива Alpine Pearls, що об'єднує гірські курорти Альп і пропонує систему сталих транспортних рішень (громадський транспорт, електромобілі, велосипеди, трансфери), сприяючи зменшенню антропогенного

навантаження та підвищенню якості туристичного досвіду [8]. У цілому впровадження екомобільності має екологічні, економічні та соціальні переваги, стимулює розвиток інфраструктури, підвищує привабливість дестинацій і виступає важливим чинником їх конкурентоспроможності на глобальному туристичному ринку.

Також у Європі є приклади сучасних інтегрованих рекреаційних комплексів, які поєднують екологічність, інфраструктурну розвиненість і соціальну орієнтацію. Зокрема, термально-оздоровчий комплекс Therme Erding у Німеччині функціонує як один із найбільших у світі wellness-курортів, який поєднує рекреаційні, оздоровчі та розважальні функції, забезпечуючи високий рівень відвідуваності та економічної ефективності при збереженні екологічних стандартів. Іншим прикладом є водно-рекреаційний комплекс Arkonka у Польщі, який інтегрований у природне середовище лісопаркової зони та поєднує спортивну, оздоровчу й дозвілєву інфраструктуру, що дозволяє забезпечити багатофункціональність використання території протягом року. Також варто відзначити європейські практики smart-туризму, зокрема впровадження інноваційних рішень у туристичних дестинаціях у межах ініціативи European Capital of Smart Tourism, де поєднуються цифровізація, сталість та доступність туристичних послуг [9].

В Азії формування рекреаційних комплексів відбувається в інших соціально-

економічних умовах. Багато азійських країн використовують свої природні особливості та культурну спадщину для розвитку специфічних форм туризму, включно з еко- та агротуризмом, wellness-туризмом і тематичними курортами. Азійські рекреаційні об'єкти часто виникають не лише як традиційні курорти, але й як рекреаційні міські та природні простори, що поєднують відпочинок із культурними подіями та локальними практиками [10]. У Японії сформовано високоефективну модель розвитку рекреаційних комплексів, що базується на інтеграції традиційної культури та сучасних технологій. Прикладом є мережа онсен-курортів (гарячих джерел), зокрема в регіоні Хаконе, де поєднуються wellness-туризм, природні ландшафти та культурні практики відпочинку. Такі комплекси функціонують у межах жорсткого екологічного регулювання та просторового планування, що забезпечує збереження природних ресурсів і водночас підтримує високий туристичний попит [11].

У Південній Кореї розвиток рекреаційних комплексів характеризується активною цифровізацією та урбаністичною інтеграцією туристичних просторів. Показовим є острів Чеджу, який поєднує природні об'єкти (вулканічні ландшафти, водоспади) із сучасною туристичною інфраструктурою та smart-рішеннями управління потоками відвідувачів. Водночас розвиток регіону супроводжується заходами з охорони біорізноманіття, оскільки

частина території має статус об'єкта Світової спадщини ЮНЕСКО [12].

В Сінгапурі сформовано інноваційну модель міських рекреаційних комплексів, що інтегрують природні елементи у високоурбанізоване середовище. Зокрема, комплекс Gardens by the Bay є прикладом синтезу екологічного дизайну, технологій і туристичної привабливості. Використання енергоефективних рішень, систем збору дощової води та вертикального озеленення демонструє практичну реалізацію принципів сталого розвитку в умовах мегаполіса [13].

У Об'єднаних Арабських Еміратах (зокрема, Дубаї) рекреаційні комплекси формуються як багатофункціональні туристичні простори, що поєднують розваги, шопінг, культурні події та готельну інфраструктуру. Прикладом є Dubai Parks and Resorts, який демонструє модель інтегрованого курорту з високою концентрацією туристичних послуг. Водночас у країні активно впроваджуються стратегії сталого розвитку, спрямовані на зменшення екологічного навантаження та раціональне використання ресурсів [14].

Наведені приклади підтверджують, що розвинені країни Азії демонструють різні, але співдіючі підходи до формування рекреаційних комплексів від культурно орієнтованих і природоцентричних моделей до високотехнологічних урбанізованих рішень. Спільною рисою є прагнення до інтеграції економічної ефективності з екологічною

відповідальністю та соціальною збалансованістю, що відповідає сучасним глобальним тенденціям сталого розвитку туризму.

Як бачимо, азійські моделі розвитку відзначаються інтенсивною адаптацією до глобальних викликів сталості, зокрема через необхідність узгодження високих туристичних потоків із охороною біорізноманіття та місцевих культурних традицій, що є частиною реалізації Цілей сталого розвитку ООН у регіоні. Це пов'язано із значною роллю туризму в економіці Південно-Східної Азії, де туристичний сектор має значний вплив на зайнятість і доходи населення, але водночас створює ризику перевантаження природних систем та соціальних структур.

Спільні риси моделей Європи та Азії полягають у прагненні балансувати між економічними вигодами від туризму та збереженням природно-культурних ресурсів, активному залученні локальних громад до управління туристичними процесами, і впровадженні міжнародних стандартів сталого розвитку. Обидва регіони дедалі частіше застосовують інструменти сертифікації, екологічні маркери та співпрацю на міжнародному рівні для підвищення якості туристичного продукту.

Водночас відмінності у формуванні та функціонуванні рекреаційних комплексів зумовлені сукупністю географічних, культурних і соціально-економічних чинників. Європейські рекреаційні комплекси, як правило, інтегровані у розгалужені регіональні мережі з високим рівнем інфраструктурного

забезпечення, підтримкою державних і наднаціональних програм, а також чітко регламентованими стандартами сталого розвитку. Для них характерними є стратегічне просторове планування, інституційна координація та впровадження екологічних інструментів управління, що забезпечує баланс між туристичною активністю та збереженням природно-культурних ресурсів.

В азійському регіоні розвиток рекреаційних комплексів відбувається в умовах інтенсивної урбанізації, високої щільності населення та значного туристичного попиту, що формує інші підходи до використання територій. Тут рекреаційні комплекси часто діють як багатофункціональні простори, що поєднують природні, культурні та урбаністичні елементи, забезпечуючи широкий спектр туристичних послуг, від екотуризму і wellness-практик до культурних подій і тематичних розважальних продуктів.

Для підвищення наочності результатів дослідження та систематизації виявлених спільних і відмінних характеристик доцільно узагальнити ключові параметри розвитку рекреаційних комплексів у європейській та азійській моделях у вигляді порівняльної таблиці (табл.1).

Аналіз наведених у таблиці характеристик дозволяє більш чітко ідентифікувати системні особливості кожної з моделей та підтверджує наявність як спільних тенденцій, так і принципових відмінностей у підходах до розвитку

рекреаційних комплексів. Зокрема, європейська модель демонструє високий рівень інституціоналізації, стратегічної узгодженості та екологічної регламентованості, що забезпечує стабільність і довгострокову ефективність розвитку туристичних територій. Натомість азійська модель

характеризується більшою гнучкістю, адаптивністю та інноваційною динамікою, що дозволяє оперативно реагувати на зміни глобального туристичного середовища та формувати диверсифікований туристичний продукт.

Таблиця 1.

Порівняльна характеристика європейської та азійської моделей розвитку рекреаційних комплексів

Критерій	Європейська модель	Азійська модель
Інституційна основа	Високий рівень регуляції, політики ЄС, стандарти сталого розвитку	Варіативність моделей, поєднання державного управління та ППП
Планування розвитку	Стратегічне, довгострокове, просторове зонування	Гнучке, адаптивне, орієнтоване на швидкий розвиток
Типи рекреаційних комплексів	Курорти, природоохоронні території, культурні дестинації	Інтегровані курорти, урбаністичні простори, тематичні комплекси
Екологічний підхід	Жорстке регулювання, сертифікація, контроль навантаження	Поєднання регулювання та адаптаційних практик, ризики перевантаження
Соціальний аспект	Активна участь громад, збереження спадщини	Орієнтація на зайнятість, локальні практики, іноді нерівномірний розподіл вигод
Економічна модель	Диверсифікація, сталість, підтримка МСП	Інтенсивне зростання, інвестиційна привабливість
Інновації	Smart tourism, екологічні технології	Цифровізація та поєднання з традиційними практиками
Ключова перевага	Системність і сталість	Гнучкість і динамічність

Джерело: [сформовано авторами]

Узагальнення представлених відмінностей і спільних рис підтверджує, що ефективний розвиток рекреаційних комплексів у сучасних умовах можливий лише за умови поєднання системності управління, притаманної європейській моделі, з адаптивністю та інноваційністю, характерними для азійських країн. Саме такий синтез створює підґрунтя для формування конкурентоспроможних і водночас сталих туристичних дестинацій у глобальному туристичному просторі.

Поглиблення аналізу європейського та азійського досвіду

розвитку рекреаційних комплексів зумовлює необхідність виходу за межі опису організаційно-просторових моделей та переходу до системного розгляду сталості як ключової парадигми сучасного міжнародного туризму. Екологічний вимір сталості є базовим для функціонування рекреаційних комплексів, оскільки саме природні ресурси становлять основу туристичної привабливості більшості дестинацій. У країнах Європи екологічна складова реалізується через жорсткі регуляторні механізми, просторове планування, систему охоронюваних територій та екологічну

сертифікацію туристичних об'єктів. Основний акцент робиться на збереженні ландшафтів, біорізноманіття, контролі туристичних потоків і мінімізації екологічного навантаження [15].

В Азії екологічна сталість часто поєднується з адаптаційними підходами до високої антропогенної напруги, зокрема через розвиток екотуризму, community-based tourism та інтеграцію традиційних природокористувальних практик. Водночас низка азійських рекреаційних територій стикається з проблемами перевантаження дестинацій, деградації екосистем і конфліктів між економічними інтересами та природоохоронними цілями, що потребує посилення управлінських механізмів.

Соціальний аспект сталості проявляється насамперед у залученні місцевих громад до процесів планування та управління рекреаційними територіями. У європейських країнах поширеними є моделі партисипативного управління, де громади виступають не лише бенефіціарами, а й активними учасниками туристичного розвитку. Це сприяє збереженню локальної ідентичності, традицій, нематеріальної культурної спадщини та підвищенню соціальної згуртованості.

В азійському контексті соціальна складова сталості часто пов'язана з вирішенням питань зайнятості, зниження бідності та підтримки традиційних форм господарювання. Рекреаційні комплекси виконують функцію соціально-економічних «якорів», забезпечуючи альтернативні

джерела доходів для сільських і периферійних територій. Разом з тим існують ризики соціальної маргіналізації місцевого населення у разі домінування великих інвесторів і масових туристичних проєктів.

Економічний вимір сталості рекреаційних територій полягає у здатності забезпечувати довгострокову економічну ефективність без виснаження ресурсної бази. У Європі це реалізується через диверсифікацію туристичних продуктів, розвиток цілорічного туризму, підтримку малого та середнього бізнесу, а також інтеграцію рекреаційних комплексів у регіональні економічні стратегії. Азійські країни часто використовують рекреаційні території як інструмент прискореного економічного зростання, орієнтуючись на міжнародні туристичні потоки та інвестиції, що підвищує роль управління ризиками та економічної резильєнтності.

Ефективне забезпечення сталості рекреаційних комплексів неможливе без розвинених інституційних механізмів управління, які охоплюють нормативно-правове регулювання, стратегічне планування та міжсекторальну взаємодію. У європейських країнах домінує багаторівнева система управління, що поєднує наднаціональні (ЄС), національні, регіональні та локальні інституції. Наприклад, у Німеччині управління туризмом має децентралізований характер, адже на національному рівні функціонує German National Tourist Board, який відповідає за міжнародне

просування країни, тоді як на рівні федеральних земель діють регіональні туристичні організації, що реалізують власні стратегії розвитку. Локальні органи влади забезпечують управління DESTИНАЦІЯМИ та інфраструктурою, що дозволяє враховувати територіальну специфіку. У Франції система управління туризмом поєднує державне регулювання з активною роллю регіонів. Центральним органом є Atout France, який відповідає за розвиток і просування туристичного бренду країни. На регіональному рівні діють туристичні комітети, а на локальному офіси туризму, що забезпечують реалізацію політики сталого розвитку з урахуванням місцевих ресурсів і потреб. В Іспанії управління туризмом базується на поєднанні національної координації та значної автономії регіонів. Національну політику формує Turespaña, тоді як автономні спільноти (наприклад, Каталонія чи Андалусія) мають власні органи управління туризмом і стратегії розвитку рекреаційних комплексів. Муніципальний рівень забезпечує управління туристичною інфраструктурою та взаємодію з місцевими громадами. Така багаторівнева модель управління забезпечує ефективний розподіл повноважень між різними рівнями влади, сприяє узгодженню стратегічних цілей із локальними потребами та створює умови для реалізації принципів сталого розвитку у сфері туризму.

В Азії інституційні моделі більш варіативні та часто залежать від рівня централізації державного

управління. У низці країн ключову роль відіграють державні агентства з туризму та розвитку територій, тоді як у інших зростає значення публічно-приватних партнерств і локальних ініціатив. Зокрема, у Сінгапурі центральним органом є Singapore Tourism Board, який відповідає за стратегічне планування, розвиток туристичної інфраструктури та просування країни як глобальної туристичної дестинації. Діяльність агентства тісно пов'язана з реалізацією концепції smart tourism і сталого міського розвитку. У Південній Кореї функціонує Korea Tourism Organization – державна організація, що займається розвитком туристичних територій, маркетингом дестинацій і впровадженням інновацій у сфері туризму, зокрема цифрових платформ управління туристичними потоками. У Японії ключову роль відіграє Japan Tourism Agency, підпорядковане Міністерству землі, інфраструктури, транспорту та туризму. Агентство формує національну туристичну політику, координує розвиток регіональних дестинацій та забезпечує інтеграцію принципів сталого розвитку у туристичну діяльність. У Об'єднаних Арабських Еміратах (зокрема в еміраті Дубай) розвиток туризму координується Department of Economy and Tourism, який реалізує стратегії диверсифікації економіки, розвитку інтегрованих курортів і просування туристичного бренду міста на глобальному ринку. У Таїланді важливу роль відіграє Tourism Authority of Thailand, яка відповідає за національну

туристичну політику, маркетинг і розвиток туристичних продуктів, зокрема у сфері екотуризму та культурного туризму. Важливою тенденцією є інституціоналізація принципів сталого туризму через національні стратегії, стандарти та програми підтримки екологічно й соціально відповідальних проєктів.

Інновації виступають критично важливим чинником трансформації рекреаційних територій у напрямі сталості та конкурентоспроможності. У європейському та азійському контекстах дедалі ширше застосовуються цифрові технології управління туристичними потоками, системи моніторингу екологічного навантаження та цифрові платформи взаємодії з туристами.

Окрім цифрових інновацій, важливу роль відіграють соціальні та управлінські інновації, зокрема нові форми участі громад, креативні індустрії, інтеграція освіти і туризму, а також міждисциплінарні підходи до планування рекреаційних територій. В Азії інновації часто поєднуються з традиційними практиками, що створює унікальні гібридні моделі розвитку, тоді як у Європі акцент робиться на технологічній ефективності та стандартизації процесів.

Узагальнення європейського та азійського досвіду розвитку рекреаційних комплексів у системі міжнародного туризму дозволяє виокремити низку ключових уроків сталості, що мають практичне значення для формування стратегій розвитку туристичних територій і адаптації передових світових практик до національних та

регіональних умов. Стійкість рекреаційних комплексів формується не в межах ізольованого врахування екологічних, соціальних або економічних пріоритетів, а через їх системну інтеграцію в єдину модель стратегічного управління. Міжнародний досвід переконливо демонструє, що нехтування будь-яким із компонентів сталого розвитку зумовлює зниження конкурентоспроможності туристичних дестинацій у довгостроковій перспективі.

Проведений аналіз європейського та азійського досвіду розвитку рекреаційних комплексів у системі міжнародного туризму дає змогу сформулювати ряд узагальнених уроків сталості, що мають прикладне значення для розроблення стратегій розвитку туристичних територій та адаптації кращих світових практик до національних та регіональних умов. Передусім, стійкість рекреаційних комплексів формується не шляхом окремого врахування екологічних, соціальних чи економічних пріоритетів, а через їх комплексну інтеграцію до єдиної системи стратегічного управління. Світова практика впевнено свідчить, що ігнорування хоча б одного з компонентів сталого розвитку призводить до втрати конкурентних позицій туристичної дестинації у довгостроковій перспективі.

Важливим уроком є усвідомлення ролі просторового та стратегічного планування як базового інструменту запобігання деградації рекреаційних територій. Європейські та азійські моделі розвитку демонструють

ефективність застосування зонування, регулювання туристичних потоків, встановлення допустимих навантажень на природні та культурні ресурси, а також впровадження сценарного підходу до розвитку територій з урахуванням екологічних та кліматичних ризиків. Такі підходи дозволяють забезпечити збалансоване використання ресурсів та зменшити негативні наслідки масового туризму.

Не менш значущим є урок, пов'язаний із соціальним виміром сталості, який полягає у необхідності активного залучення місцевих громад до процесів планування, управління та реалізації туристичних проектів. Досвід провідних рекреаційних комплексів Європи та Азії свідчить, що доля місцевого населення сприяє збереженню культурної ідентичності, підвищенню рівня соціальної підтримки туристичних ініціатив та формуванню довіри між усіма учасниками туристичного ринку. В результаті рекреаційні території набувають більшої соціальної стабільності та стійкості до зовнішніх викликів.

Економічна складова сталості виявляється в необхідності диверсифікації туристичного продукту та зменшення залежності рекреаційних комплексів від сезонних колінь та вузькоспеціалізованих сегментів ринку. Узагальнений світовий досвід підтверджує доцільність розвитку багатофункціональних рекреаційних територій, що поєднують рекреаційний, культурний, оздоровчий,

екологічний та подієвий туризм. Такий підхід сприяє стабілізації доходів, розширенню цільових аудиторій та підвищенню економічної резильєнтності туристичних дестинацій.

Окремий урок сталості стосується інституційних механізмів управління, що визначають ефективність реалізації стратегій розвитку рекреаційних комплексів. Досвід країн Європи та Азії засвідчує, що успішні моделі розвитку базуються на чіткій координації між органами державної влади, місцевого самоврядування, бізнесом та громадянським обществом, а також на узгодженні туристичної політики з екологічною, регіональною та соціальною політиками. Наявність зрозумілих правил, прозорих процедур та стабільної нормативно-правової середовища є необхідною умовою довгострокової сталості рекреаційних територій.

Важливим узагальненим висновком є усвідомлення ролі інновацій як інструмента підвищення ефективності управління та конкурентоспроможності рекреаційних комплексів. Цифрові технології, smart-рішення, системи моніторингу туристичних потоків та аналізу даних створюють нові можливості для оптимізації ресурсного використання та покращення туристичного досвіду. Водночас світова практика підтверджує, що інновації не можуть компенсувати недоліки стратегічного планування чи інституційної слабкості, а тому мають розглядатися як складова

комплексної моделі сталого розвитку.

Загалом, узагальнені уроки сталості розвитку рекреаційних комплексів у міжнародному туризмі засвідчують необхідність гнучкої адаптації світових практик до конкретних національних та регіональних умов. Ефективні стратегії розвитку мають поєднувати глобальні підходи до сталого туризму з урахуванням локальних ресурсів, соціально-культурних особливостей та рівня інституційного розвитку, що дозволяє забезпечити довгострокову конкурентоспроможність рекреаційних територій у глобальному туристичному просторі.

Ефективні стратегії розвитку мають поєднувати глобальні підходи до сталого туризму з урахуванням локальних ресурсів, соціально-культурних особливостей та рівня інституційного розвитку, що дозволяє забезпечити довгострокову конкурентоспроможність рекреаційних територій у глобальному туристичному просторі.

Таким чином, європейська модель характеризується високим рівнем системності та регуляторної узгодженості, тоді як азійська відзначається гнучкістю й динамічністю трансформаційних процесів. Узагальнення та поєднання цих підходів формує методологічне підґрунтя для

розроблення ефективних стратегій сталого розвитку рекреаційних комплексів у глобальному туристичному середовищі.

Висновки та перспективи подальших досліджень
Проведений аналіз засвідчив, що досвід європейських та азійських країн дозволяє сформулювати універсальні уроки сталості розвитку рекреаційних комплексів. До них належать: інтеграція екологічних, соціальних і економічних компонентів у єдину систему управління; стратегічне планування розвитку територій; участь місцевих громад; диверсифікація туристичного продукту; розвиток інституційного середовища та впровадження інновацій.

Європейський досвід підкреслює важливість системності, регуляторної чіткості та довгострокового планування, тоді як азійський – адаптивності, інноваційності та ефективного використання локальних ресурсів. Узагальнення цих підходів створює підґрунтя для підвищення конкурентоспроможності туристичних територій у глобальному середовищі.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням адаптаційних моделей впровадження міжнародного досвіду в національних умовах із урахуванням ресурсного потенціалу та інституційних особливостей.

References

- Tkachenko, T., & Ivanov, A. (2026). *Stratehichne upravlinnia investytsiinoiu diialnistiu turystychno-rekreatsiinykh pidpriemstv*. *Scientia fructuosa*, 166(2), 148–164. [https://doi.org/10.31617/1.2026\(165\)09](https://doi.org/10.31617/1.2026(165)09)

- Uvarova, H. Sh. (2010). *Stalyi rozvytok turyzmu v konteksti rekreatsiino-turystychnoho pryrodokorystuvannia*. Naukovyi visnyk. Ekonomika. Pravo. Politolohiia. Turyzm NAU, 1(1). URL: <https://jrn.kai.edu.ua/index.php/IMV/article/view/2999>
- Matviienko, A. (2024). *Suchasni stratehii vidnovlennia ta rozvytku turystychno-rekreatsiinykh kompleksiv v Ukraini v umovakh pislivoiennoi rekonstruktsii*. *Ekonomika ta suspilstvo*, (68). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-144>
- Tokareva, V., & Horiunova, K. (2025). *Rozvytok ekoturizmu v Ukraini: rol rekreatsiinykh kompleksiv u zaluchenni turystiv ta zberezhenni ekosystemy*. *Ekonomika ta suspilstvo*, (71). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-62>
- Kiziun, A. H. (2023). *Analitychnyi ohliad hlobalnykh turystychno-rekreatsiinykh resursiv ta yikh vplyv na rozvytok mizhnarodnogo turyzmu*. *Akademichni vizii*, (17). <https://doi.org/10.5281/zenodo.8251837>
- European Commission. (n.d.). *Sustainable EU tourism – shaping the tourism of tomorrow*. URL: https://transport.ec.europa.eu/tourism/transition-eu-tourism/sustainable-eu-tourism-shaping-tourism-tomorrow_en
- Ekomobil'nist'. *Klyuch do ekolohichnogo turyzmu*. URL: <https://www.alpine-pearls.com/en/ecomobility>
- Proyekty «Al'piys'ki perlyny». URL: <https://www.alpine-pearls.com>
- Leading examples of Smart Tourism Practices in Europe. URL: <https://surl.li/punhdn>
- Trupp, A., & Dolezal, C. (2020). *Tourism and the Sustainable Development Goals in Southeast Asia*. *Austrian Journal of South-East Asian Studies*, 13(1). URL: <https://aseas.univie.ac.at/index.php/aseas/article/view/3821>
- Japan Guide. *Hakone Travel Guide* URL: <https://www.japan-guide.com/e/e5200.html>
- UNESCO World Heritage Centre. *Jeju Volcanic Island and Lava Tubes* URL: <https://whc.unesco.org/en/list/1264/>
- Gardens by the Bay. Official website. URL: <https://www.gardensbythebay.com.sg>
- Dubai Parks and Resorts. Official website. URL: <https://www.dubaiparksandresorts.com>
- Omel'chenko H., Kharchevnikova L., Svyd B. (2025) *Turyzm mizh ekolohichnymy obmezhenyamy ta innovatsiyamy: ryzyky nadmirnoyi normatyvnosti*. *Innovations and Technologies in the Service Sphere and Food Industry*,. (3 (17)), s. 155-159. DOI: [https://doi.org/10.32782/2708-4949.3\(17\).2025.24](https://doi.org/10.32782/2708-4949.3(17).2025.24)